

NASLOV: Koncept novega modela bilančnega obračuna

Junij 2022

Pravno obvestilo: Borzen, d.o.o. je pripravil ta dokument z namenom čim bolj sprotnega seznanjanja članov bilančne sheme in drugih relevantnih deležnikov s pričakovanimi spremembami v metodologiji bilančnega obračuna in povezanih procesih. Spodaj opisan model predstavlja izhodišče, ki bo predvidoma uporabljeno v tekstu novih Pravil za delovanje trga z električno energijo, ki bodo v javno obravnavo dana do začetka jeseni 2022. Možno je, da zaradi dodatnih usklajevanj pride do odstopanj od spodaj opisanega modela zato posebej opozarjamo, da predstavljen koncept ni nujno dokončen in je zgolj informativne narave.

Uvod

V nadaljevanju je predstavljen **predvideni model izračuna cen za odstopanja v okviru bilančnega obračuna**, ki bo uporabljen pri pripravi osnutka novih pravil za delovanje trga z električno energijo, ki naj bi se uveljavila s 1. 1. 2023, po predhodnem usklajevanju s sistemskim operaterjem ELES, javni obravnavi, potrditvi Agencije za energijo in objavi v Uradnem listu RS. Zaradi omenjenega procesa priprave pravil se lahko model še spremeni.

Predlog je pripravljen na osnovi zahtev naslednjih predpisov:

- Zakon o oskrbi z električno energijo (Uradni list RS, št. [172/21](#), v nadaljevanju ZOEE),
- Uredbe Komisije o določitvi smernic za izravnano električne energije (UREDBA KOMISIJE (EU) [2017/2195](#), v nadaljevanju EBGL) in
- [Priloge I.](#) odločitve ACER št. [18/2020](#) o harmonizaciji glavnih značilnosti bilančnega obračuna (v nadaljevanju ISH).

Model zasleduje tudi naslednje cilje:

- skladnost s prej omenjenimi predpisi,
- uresničevanje namena bilančnega obračuna (zagotavljanje pokrivanja stroškov izravnalne energije ter spodbujanje izravnosti bilančnih skupin) ter
- priprava čim bolj preprostega modela s čim manj ekstremi.

Pri spodnjem predlogu so bili **upoštevani tudi predlogi in odzivi prejeti v okviru javnega posvetovanja zaključenega v mesecu marcu 2022 in predlogi ter komentarji sistema operaterja ELES, d.o.o. in Agencije za energijo.**

Predvideni model za izračun cen za odstopanja

Izračun cen za odstopanja zajema enega ali več korakov, ki se jih izvede z namenom pokritja stroškov izravnave.

Korak	Aktivnost/metoda	Opis
1	Enojna cena	Izračuna se ena cena za odstopanja v vsakem obračunskem intervalu in velja za vsa odstopanja ne glede na smer odstopanj. Izračun se izvede na osnovi tehtanih povprečij cen izravnave in določitve smeri skupnih odstopanj sistema. Če metoda enojne cene zagotovi dovolj sredstev v posameznem obračunskem mesecu za pokritje stroškov izravnave v obračunskem mesecu, se bilančni obračun izvede z uporabo izračunanih cen v prvem koraku.
2	Zagotovitev dodatnih sredstev iz presežkov	Če metoda enojne cene ne zagotovi dovolj sredstev v obračunskem mesecu, se uporabi akumulirana sredstva presežkov iz preteklih obračunskih mesecev, ki se hranijo na računu za vodenje presežkov, vendar se uporabi le presežke, ki presegajo potrebna sredstva za namene zavarovanja in kritja tveganj operaterja trga. Če se z drugim korakom zagotovi dovolj sredstev v posameznem obračunskem mesecu za pokritje stroškov izravnave v obračunskem mesecu, se bilančni obračun izvede z uporabo izračunanih cen v prvem koraku in uporabo sredstev presežkov iz preteklih obračunskih mesecev.
3	Dvojna cena	Če prvi in drugi korak ne zagotovita dovolj sredstev v posameznem obračunskem mesecu, se v vseh obračunskih intervalih, v katerih je bila aktivirana izravnalna energija v obeh smereh, izračunata dve ceni, ena za pozitivna odstopanja in druga za negativna odstopanja, prav tako na osnovi tehtanih povprečij cen izravnave. Če je zbranih sredstev skupaj z uporabo sredstev akumuliranih na računu za vodenje presežkov najmanj toliko kot stroškov izravnave, ni potrebno izvesti 4. in 5. koraka.
4	Komponenta finančne nevtralnosti	Če tudi prvi trije koraki ne zagotovijo dovolj sredstev, se v intervalih z dvojno ceno doda komponenta »q« – konstanta, ki poveča razmak med dvojnima cenama. Cene za negativna odstopanja se poviša za q , cene za pozitivna odstopanja se za q zniža, vendar le v intervalih kjer je bila izravnava izvedena v obeh smereh in izračunana dvojna cena. Višina dodatne komponente q je tolikšna, da skupna plačila bilančnih skupin skupaj z uporabljenimi sredstvi akumuliranih na računu za vodenje presežkov ravno pokrijejo stroške izravnave sistema.

5	Omrežnina	V morebitnem izjemnem primeru, ko tudi vsi predhodni koraki ne omogočajo pokritja vseh stroškov izravnave iz obračunskega obdobja, se manjkajoča sredstva zagotovi preko omrežnine. Operater trga poravnava stroške sistemskemu operaterju po principu dejanske plačane realizacije, ki je enaka seštevku vseh vrednosti bilančnih obračunov bilančnih skupin.
---	-----------	--

Natančnejši opis modela za izračun cen za odstopanja

1. Enojna cena za odstopanja

- izračuna se ena cena za odstopanja v vsakem obračunskem intervalu in velja za vsa odstopanja bilančnih skupin v izbranem intervalu ne glede na smer odstopanj,
- cena za odstopanja se izračuna v odvisnosti od razmer v obravnavanem obračunskem intervalu

Smer izravnave v obračunskem intervalu	Cena
Izravnavo je bila izvedena le v pozitivno smer	TPC_{poz}
Izravnavo je bila izvedena v obe smeri in so skupno bilančne skupine odstopale v negativno smer	
Izravnavo je bila izvedena le v negativno smer	TPC_{neg}
Izravnavo je bila izvedena v obe smeri in so skupno bilančne skupine odstopale v pozitivno smer	
Ni bilo izvedene izravnave iz naslova aRPF, rRPF in RN	VoAA

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: smer izravnave določa skupno odstopanje bilančnih skupin.

TPC_{poz}tehtana povprečna cena pozitivne aktivirane izravnalne energije iz rezerv za povrnitev frekvence in rezerv za nadomestitev,

TPC_{neg}tehtana povprečna cena negativne aktivirane izravnalne energije iz rezerv za povrnitev frekvence in rezerv za nadomestitev,

$VoAA$vrednost neizvedene aktivacije izravnalne energije,

$aRPF$ avtomatska rezerva za povrnitev frekvence,

$rRPF$ ročna rezerva za povrnitev frekvence,

RN rezerva za nadomestitev.

Skupno odstopanje sistema ima predznake določene v isti smeri kot bilančne skupine, medtem ko je smer izravnave v nasprotni smeri (pravilo določajo drugi odstavek 45. člena EBGL, šesti odstavek 54. člena EBGL in drugi odstavek 8. člena ISH). Odstopanje bilančne skupine lahko ima negativni predznak, ki predstavlja pomanjkanja bilančne skupine, ali pozitiven predznak, ki predstavlja presežek bilančne skupine.

2. Tehtano povprečje cen izravnave aRPF, rRPF in RN

Za izračun osnovne cene odstopanj se uporabi metoda tehtane povprečne cene za izravnavo, kar predstavlja naslednji izračun (indeks »i« se nanaša na posamezen izravnalni posel; C = cene, W = količine energije)

$$TPC_{poz} = \frac{\sum_i (C_{aRPF+i} \cdot W_{aRPF+i}) + \sum_i (C_{rRPF+i} \cdot W_{rRPF+i}) + \sum_i (C_{RN+i} \cdot W_{RN+i})}{\sum_i W_{aRPF+i} + \sum_i W_{rRPF+i} + \sum_i W_{RN+i}}$$

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: enačbi sta dopoljeni v imenovalcu s simboli za vsote.

$$TPC_{neg} = \frac{\sum_i (C_{aRPF-i} \cdot W_{aRPF-i}) + \sum_i (C_{rRPF-i} \cdot W_{rRPF-i}) + \sum_i (C_{RN-i} \cdot W_{RN-i})}{\sum_i W_{aRPF-i} + \sum_i W_{rRPF-i} + \sum_i W_{RN-i}}$$

TPC_{poz}tehtana povprečna cena za pozitivno aktivirano izravnalno energijo,

TPC_{neg}tehtana povprečna cena za negativno aktivirano izravnalno energijo,

$C_{aRPF+i}, C_{rRPF+i}, C_{RN+i}$ cene za posamezno vrsto aktivirane pozitivne izravnalne energije v obračunskem intervalu i ,

$C_{aRPF-i}, C_{rRPF-i}, C_{RN-i}$ cene za posamezno vrsto aktivirane negativne izravnalne energije,

$W_{aRPF+i}, W_{rRPF+i}, W_{RN+i}$količine posamezne vrste aktivirane pozitivne izravnalne energije.

$W_{aRPF-i}, W_{rRPF-i}, W_{RN-i}$količine posamezne vrste aktivirane negativne izravnalne energije.

Iz Pravil in pogojev za ponudnike storitev izravnave na izravnalnem trgu ELES (in tudi drugega odstavka 45. člena EBGL) sledi, da je pozitivna izravnalna energija tista, ki jo je tehnična enota oddala v omrežje, negativna izravnalna energija pa je tista, ki jo je tehnična enota prevzela iz omrežja. Operater trg dobi cene in količine poslov neposredno od systemskega operaterja oziroma izračuna TPC iz povprečnih količin.

3. Smer skupnih odstopanj sistema

Smer skupnih odstopanj sistema se določi za vsak obračunski interval posebej na osnovi skupnih odstopanj bilančnih skupin:

$$Smer\ izravnave = predznak \left(\sum_{bs} W_{odstopanja\ bs} \right)$$

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: skupno odstopanje sistema določa seštevek odstopanj bilančnih skupin.

$W_{odstopanja\ bs}$ skupna odstopanja bilančne skupine bs v izbranem obračunskem intervalu.

4. Račun za vodenje presežkov

V kolikor so skupni stroški, ki jih ima systemski operater z izravnavo odstopanj sistema v obračunskem obdobju manjši od salda bilančnih obračunov vseh bilančnih skupin, tako da **zbrana sredstva pokrijejo stroške izravnave** (v nadaljnjem besedilu: presežek obračunskega obdobja), se presežke obračunskega obdobja prenese na račun za vodenje presežkov bilančnega obračuna.

5. Zagotovitev sredstev iz presežkov

V kolikor so skupni stroški, ki jih ima systemski operater z izravnavo odstopanj sistema v obračunskem obdobju večji od salda bilančnih obračunov vseh bilančnih skupin, tako da **zbrana sredstva ne pokrijejo stroškov izravnave** (v nadaljnjem besedilu: primanjkljaj obračunskega obdobja), se za pokritje manjkajočega dela sredstev za pokritje stroškov za izravnavo odstopanj sistema uporabi razpoložljiva sredstva na računu za vodenje presežkov bilančnega obračuna akumulirana iz preteklih obračunskih obdobj, vendar se lahko uporabi le presežke, ki presegajo višino sredstev, ki so potrebna za pokrivanje tveganj upravljanja s tveganji neizpolnitve finančne poravnave oziroma zamude obveznosti plačil udeležencev finančne poravnave bilančnega obračuna.

6. Dvojna cena za odstopanja

V primeru, ko metoda enojne cene skupaj z uporabo sredstev akumuliranih na računu za vodenje presežkov ne zagotovi dovolj sredstev v posameznem obračunskem obdobju za pokritje stroškov izravnave v obravnavanem obračunskem obdobju, se v vseh obračunskih intervalih, v katerih je bila aktivirana izravnalna energija v obeh smereh, izračunata dve ceni, ena za pozitivna odstopanja in druga za negativna odstopanja.

Ceni odstopanj C_{neg} in C_{poz} se določita v odvisnosti od uporabe izravnave in skupnega odstopanja elektroenergetskega sistema v Republiki Sloveniji na podlagi naslednjih enačb:

Smer izravnave v obračunskem intervalu	C_{neg}	C_{poz}
Izravnava je bila izvedena le v pozitivno smer	TPC_{poz}	TPC_{poz}
Izravnava je bila izvedena v obe smeri	TPC_{poz}	TPC_{neg}
Izravnava je bila izvedena le v negativno smer	TPC_{neg}	TPC_{neg}
Ni bilo izvedene izravnave iz naslova aRPF, rRPF in RN	VoAA	VoAA

TPC_{poz}tehtana povprečna cena pozitivne aktivirane izravnalne energije iz rezerv za povrnitev frekvence in rezerv za nadomestitev,

TPC_{neg}tehtana povprečna cena negativne aktivirane izravnalne energije iz rezerv za povrnitev frekvence in rezerv za nadomestitev,

$VoAA$vrednost neizvedene aktivacije izravnalne energije (vsaka smer ima svojo VoAA),

$aRPF$ avtomatska rezerva za povrnitev frekvence,

$rRPF$ ročna rezerva za povrnitev frekvence,

RN rezerva za nadomestitev.

7. Uporaba dodatne komponente finančne nevtralnosti

V primeru, da tudi seštevki obračunov po metodi dvojne cene in sredstev presežkov nad »kritnim skladom« ne zagotovijo dovolj sredstev za pokritje stroškov v izbranem mesecu, se **uporabi dodatno komponento finančne nevtralnosti**. V tem primeru se v vseh obračunskih intervalih, v katerih je bila izravnava izvedena v obeh smereh in sta bili izračunani dve ceni za odstopanja, uporabi dodatna komponenta »q« (ista vrednost v vseh intervalih, kjer je uporabljena), Cene za negativna odstopanja se poviša za q, cene za pozitivna odstopanja se za q zniža. Višina dodatne komponente q je tolikšna, da skupna plačila bilančnih skupin skupaj z uporabljenimi sredstvi akumuliranih na računu za vodenje presežkov ravno pokrijejo stroške izravnave sistema, vendar se lahko uporabi le presežke, ki presegajo višino sredstev, ki so potrebna za pokrivanje tveganj upravljanja s tveganji neizpolnitve finančne poravnave oziroma zamude obveznosti plačil udeležencev finančne poravnave bilančnega obračuna.

8. Zagotavljanje sredstev preko omrežnine

V morebitnem izjemnem primeru, ko tudi prvi štirje koraki bilančnega obračuna ne omogočajo pokritja vseh stroškov izravnave iz obračunskega obdobja, se manjkajoča sredstva zagotovi preko omrežnine (regulativni okvir). Operater trga poravnava stroške sistemskemu operaterju po principu dejanske plačane realizacije, ki je enaka seštevku vseh vrednosti plačanih bilančnih obračunov bilančnih skupin. V takšnem primeru sistemski operater izda račun za pokritje stroškov regulacije v višini, kot je vrednost finančne realizacije bilančnega obračuna v izbranem obračunskem mesecu na podlagi predhodnih štirih korakov. Preostala sredstva za pokritje stroškov izravnave prejme preko omrežnine, tako da se sredstva zagotovi skozi regulativni okvir.

9. Izračun vrednosti neizvedene izravnave

Vrednost neizvedene aktivacije je referenčna cena izravnalne energije, ki jo izračuna sistemski operater za posamezen obračunski interval in se jo uporabi v obračunskih intervalih, v katerih ni bilo aktivirane rezerve izravnalne energije v nobeno smer in jo posreduje operaterju trga. Za določitev cene odstopanj se uporabi VoAA za smer, kot to določajo skupna odstopanja sistema. Za primer pozitivnih skupnih odstopanj sistema,

se uporabi VoAA za negativno izravnavo, za primer negativnih skupnih odstopanj sistema se uporabi VoAA za pozitivno izravnavo. Metodologija izračuna VoAA bo predvidoma temeljila na cenah iz ponudb za izravnalno energijo, ki so veljala za obračunski interval, za katerega se izračuna VoAA.

10. Mesečni bilančni obračun z letnim poračunom bilančnega obračuna

BO se izvaja v naslednjih korakih:

- BO1: v mesecu M+1 (mesec, ki sledi mesecu, za katerega se izvaja BO)
- BO2: v mesecu M+2 (najkasneje dva meseca po BO, vzporedno z BO1 naslednjega meseca)
- Poračun: rok za podatke je 15 dni po BO2 za decembrski obračun
- BO3 (popravek obračuna na podlagi odločbe AGEN): v primeru, da Agencija za energijo izda odločbo za ponovni izračun, se ponovi izračun BO na novih podatkih. Če je BO3 izveden po izvedenem poračunu, mora AGEN izdati tudi odločbo glede poračuna, sicer se poračuna ne izvaja ponovno.

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: VoAA izračuna in posreduje ELES.

11. Odstopanja bilančnih skupin

Odstopanja bilančnih skupin v posameznem intervalu se izračuna s primerjavo tržnega plana in realizacije odjema in proizvodnje.

$$W_{odstopanja} = W_{tržni\ plan} - W_{realizacija}$$

12. Vrednost odstopanj BS v posameznem intervalu

Vrednost odstopanj bilančnih skupin se izračuna na podlagi osnovnih cen za odstopanja. V obračunskih intervalih, v katerih velja pravilo enojne cene za odstopanja, se vrednost izračuna z množenjem cene in količine odstopanj:

$$Z = -C \cdot W_{odstopanja}$$

Pozitivna vrednost pomeni plačilo za odstopanja s strani bilančnih skupin, negativna pa, da prejmejo plačilo za odstopanja.

V primeru uporabe dvojne cene pa se vrednost izračuna glede na smer odstopanj. Za negativna odstopanja se uporabi C_{neg} :

$$Z_t = -C_{neg} \cdot W_{odstopanja}$$

Za pozitivna odstopanja se uporabi C_{poz} :

$$Z_t = -C_{poz} \cdot W_{odstopanja}$$

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: preurejena formula za negativna odstopanja – vsebinsko nespremenjeno.

13. Napovedana odstopanja

Napovedana odstopanja se ugotavljajo za vse bilančne skupine. Napovedana odstopanja se v vsakem obračunskem intervalu izračuna na naslednji način:

$$W_{napov\ odstopanja} = W_{tržni\ plan} - W_{obratovalna\ napoved}$$

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: dodana je enačba za izračun napovedanih odstopanj.

Operater trga dnevno spremlja količinske vrednosti napovedanih odstopanj, na podlagi katerih računa izpostavljenost udeleženca finančne poravnave in po potrebi zahteva dodatna finančna kritja.

14. Določanje odjema na podlagi meritev in analitičnega postopka

Skladno z določili SONDSEE se s 1. januarjem 2023 vse negospodinjske končne odjemalce, kjer bodo zagotovljeni 15-minutni odčitki, vključi v merjeni diagram. Gospodinjski odjemalci, za katere

bodo zagotovljeni 15-minutni odčitki, preidejo v merjeni diagram s 1. januarjem 2024. SONDSEE določa, da se prevzemno-predajno mesto s priključno močjo do vključno 43 kW uvrsti v merjeni diagram, ko bo dobavitelju na voljo najmanj šest mesecev zgodovine 15-minutnih odčitkov odjema na prevzemno-predajnem mestu.

15. Samooskrba

SedANJI način, temelječ na SONDSEE, presežke vključi v BO meseca decembra (za celotno koledarsko leto). Po uveljavitvi novih pravil se za upoštevanje realizacije pri dobaviteljih v okviru bilančnega obračuna sledi dinamiki vključevanja odjemalcev v merjeni diagram, torej bi za obstoječe samooskrbe za male poslovne odjemalce s 1. januarjem 2023 prešli v merjeno realizacijo (se upoštevajo dejanske količine po profilu tako za odjem kot oddajo), gospodinjiski odjemalci pa preidejo na merjeni odjem s 1. januarjem 2024. To pravilo zajema samooskrbo tako po novi, kot po stari shemi. Vključitev odjemalcev med merjene v okviru bilančnega obračuna ne vpliva na način obračuna odjema med dobaviteljem in odjemalcem ter na način obračuna omrežnine.

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: upoštevanje merjene realizacije pri dobaviteljih sledi dinamiki vključevanja odjemalcev v merjeni diagram – v BO ni netiranja.

16. Račun za vodenje presežkov bilančnega obračuna

Presežek bilančnega obračuna se uporablja za namene upravljanja s tveganji neizpolnitve finančne poravnave oziroma zamude obveznosti plačil udeležencev finančne poravnave bilančnega obračuna. Višina sredstev, ki je potrebna za pokrivanje teh tveganj, je enaka največji neto obveznosti, ki izhaja iz zadnjih 24 zaključenih mesečnih bilančnih obračunov odgovornih bilančnih skupin (z upoštevanim davkom na dodano vrednost).

Operater trga mesečno poravnava stroške ali prihodke systemskega operaterja, ki jih je imel s poravnavo stroškov ali prihodkov energije izravnave sistema. Stroške ali prihodke poravnava na podlagi prejetih ali oddanih plačil bilančnih skupin iz naslova bilančnega obračuna. Vsa zbrana sredstva iz naslova presežkov vodi operater trga na računu za vodenje presežkov bilančnega obračuna (skladno s 103. členom ZOEE). Predvidoma enkrat letno, po zaključku letnega poročuna bilančnega obračuna, operater trga izračuna oz. določi višino potrebnih sredstev za namene zavarovanja in kritja tveganj operaterja trga in prenese na systemskega operaterja vse zbrane pretekle presežke, ki presegajo višino potrebnih sredstev za namene zavarovanja in kritja tveganj operaterja trga. Izračun prerazdelitve presežka za koledarsko leto 2022 v letu 2023 izvede Agencija za energijo po dosedanjih postopkih. S prehodno določbo v pravilih se uredi prerazdelitev zadržanih presežkov za leta 2020, 2021 in 2022 na način, da se sredstva presežkov 2020, 2021 in 2022, ki presegajo sredstva za namene kritja tveganj, v naslednjih letih razdelijo med člane bilančne sheme največ do skupne višine zadržanih sredstev presežka teh let. Operater trga bo na podlagi vsakoletnega izračuna oz. določitve višine potrebnih sredstev za namene zavarovanja in kritja tveganj operaterja trga, članom bilančne sheme izplačal presežek bilančnega obračuna za leta 2020, 2021 in 2022, ki presega višino potrebnih sredstev za namene zavarovanja in ob izplačilu izdal dobropis v višini izplačila.

Sprememba glede na dokument objavljen v mesecu februarju 2022: s prehodno določbo se uredi izplačilo zadržanih presežkov.